

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Исмазода Исмадулло Бобохуҷа дар мавзӯи «Масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсӯри хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.3 Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ. (ш. Душанбе, 2026 сол)

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Исмазода Исмадулло Бобохуҷа дар мавзӯи «Масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсӯри хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.3 Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ, ки аз рӯи он ба шӯрои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 07-уми январи соли 2022, № 16/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои Ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқ. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзҳои нахустини истиқлолияти давлатӣ робитаҳои васеъ ва гуногунсамтро дар сатҳи байналмилалӣ ба роҳ монда, ҳамчунин бо шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии хориҷӣ муносибатҳои тичоратиро инкишоф додааст. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун санади олии меъёрии ҳуқуқӣ заминаи ҳуқуқии таҳким ва инкишофи муносибатҳои ҷамъиятиро ҳам дар дохил ва ҳам дар хориҷи кишвар муҳайё намудааст. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моддаи 12 шаклҳои гуногуни моликиятро ҳамчун асоси иқтисодӣ кишвар эътироф намуда, махсусан фаъолияти иқтисодии хориҷиро кафолат додааст.

Ин нуқта дар мубрамии мавзӯ асоснок мегардад, ки муносибатҳои байналмилалӣ дар ду сатҳ – байналмилалӣ байниҳуқуматӣ ва байналмилалӣ хусусӣ арзи ҳастӣ менамоянд, ки маҳз охириҳо объекти бевоситаи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ба шумор мераванд. Ҳарчанд муносибатҳои мазкур хусусияти байниҳуқуматӣ надошта бошанд ҳам, барои ифодаи онҳо истилоҳи “байналмилалӣ” ба қор бурда мешавад. Аммо, дар ин ҷо истилоҳи “байналмилалӣ” хусусияти шартӣ дорад, зеро ифодакунандаи он аст, ки муносибатҳои мазкур аз ҳадди юрисдиксияи як кишвар берун мебароянд. Бо чунин назардошт, истилоҳи “байналмилалӣ” ба соҳаи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ низ талқин мегардад. Ҳарчанд муносибатҳои мазкур аз доираи юрисдиксияи як кишвар берун бароянд ҳам ин маънои онро надорад, ки онҳо бидуни танзими ҳуқуқӣ мемонанд, балки зарурати танзими

ҳуқуқии онҳо ногузир аст.

Мусаллам аст, ки қонунгузори кишвар тамоми масоили ҳуқуқии муносибатҳои бавучудомадаро бевосита фаро гирифта наметавонад, аз ин рӯ ба татбиқи ҳуқуқи хориҷӣ мусоидат мекунад. Ҳолати мазкур мавҷудияти низоми мустаҳками ҳуқуқии меъёрро дар кишвар тақозо менамояд. Дар ин ҷо, асоси танзимкунандаи чунин муносибатҳо бевосита меъёрҳои ба истилоҳ “коллизсионӣ” ба шумор мераванд. Вале, татбиқи меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ бо унсури хориҷӣ бо се ҳолат – вазъи ҳуқуқии субъект, объект ва факти ҳуқуқӣ вобаста мебошад. Ҳамин тариқ, такмил ва инкишофи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баҳши амали меъёрҳои танзимкунандаи чунин муносибатҳо ба манфиати кишвар ва шахсони воқеию ҳуқуқии он мебошад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири нав қабул гардидани Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 24 декабри соли 2022, ки фасли 8-и он бевосита ба масоили ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ дахл дорад, ба мақом ва нақши меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ бо унсури хориҷӣ боз ҳам афзуд ва мазмуну моҳияти онҳоро дар сатҳи сифатан нав ба вучуд овард.

Бо назардошти гуфтаҳои боло, мубрамияти масили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ бо ин ҳам асоснок мегардад, ки то имрӯз мазмун ва моҳияти меъёрҳои коллизсионӣ ҳамчун навъи мушаххаси меъёрҳои ҳуқуқӣ ва масоили амали онҳо дар муносибатҳои ҷамъиятӣ бо унсури хориҷӣ мавриди таҳқиқоти илмӣ ва амалӣ қарор дода нашудааст, ки баррасии ҳамаҷонибаи мавзӯи мазкур ба пешрафти назария ва амалияи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сабаб хоҳад гашт.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуқтаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмӣ таҳқиқоти мазкур дар он ифода меёбад, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқоти илмӣ мукамал дар мавриди амалияи меъёрҳои коллизсионӣ то ҳол вучуд надорад, гарчанде ки ҳамкориҳои иқтисодии шаҳрвандон ва ташкилотҳои миллӣ бо ҳамтоёни хориҷӣ пайваста меафзоянд. Аз ин рӯ, таҳия ва татбиқи меъёрҳои коллизсионӣ бояд бо дарназардошти манфиатҳои миллию иҷтимоӣ ва эҳтиёҷоти амалии иштирокчиёни муносибатҳои дорои унсури хориҷӣ амалӣ гарданд. Таҳқиқоти анҷомдодашудаи муаллиф, нахустин қадамҳои пажӯҳиш доир ба масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ буда, ҷиҳати ташаккул ва таҳкими соҳаи илми ҳуқуқшиносии ватанӣ, инчунин қонунгузорӣ ва амалияи худии ҳуқуқтатбиқкунӣ мусоидати бевосита намуда метавонад.

Таҳқиқоти илмӣ мазкур ба муаллиф имкон додааст, ки чунин нуқтаҳои

муҳимро ба ҳимоя пешкаш намояд:

1. Таҳлилу омӯзиши муаллиф собит намудааст, ки моҳияти меъёри коллизсионӣ тавассути таъиноти функционалии он ифшо мегардад, яъне муайян намудани низоми ҳуқуқие, ки бояд нисбат ба муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқии дорои унсури хориҷӣ татбиқ карда шавад. Самаранокии татбиқи меъёрҳои коллизсионӣ дар ин соҳа аз таносуби мақоми ҳуқуқии иштирокчиён, хусусиятҳои объекти муносибати ҳуқуқӣ ва ҳолатҳои ҳуқуқии дорои аҳаммияти ҳуқуқӣ вобаста мебошад, ки боиси ба вучуд омадан, тағйир ёфтани ё қатъ гардидани чунин муносибатҳо мегарданд. Сабаби мансуб донишмандони муносибати хусусӣ-ҳуқуқӣ ба соҳаи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ на навъи уҳдадорӣ, балки мавҷудияти ҳолатҳои объективие мебошад, ки онро бо давлати хориҷӣ мепайванданд. Ин ҳолатҳо метавонанд ба иштирокчиёни муносибати ҳуқуқӣ, объекти он ё ба фактҳои ҳуқуқӣ дахл дошта бошанд ва дар маҷмӯъ унсури хориҷиро ташкил медиҳанд. Меъёрҳои коллизсионӣ ҳамчун воситаи махсуси ҳуқуқӣ амал менамоянд ва тавассути онҳо низоми ҳуқуқии миллие муайян карда мешавад, ки бояд нисбат ба муносибати дахлдор татбиқ гардад. Ҳамзамон, доираи амали меъёрҳои коллизсионӣ ба ҳалли зиддиятҳо байни ҳуқуқи дохилии давлат ва ҳуқуқи давлати хориҷӣ маҳдуд мегардад, дар ҳоле ки таносуби ҳуқуқи миллий ва ҳуқуқи байналмилалӣ дар асоси принсипи бартарияти уҳдадориҳои байналмилалӣ ҳал карда мешаванд.

2. Муаллиф зикр менамояд, ки шаклгирии меъёрҳои коллизсионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз замони давлати шуравӣ (дар шакли маҳдуд) оғоз ёфта, дар замони истиқлолияти давлатӣ ба таври пурра мукамал карда шуда, мавриди истифода ва татбиқи васеъ қарор гирифтаанд. Дар шаклгирии ҳар як соҳаи ҳуқуқ ва мукамалгардонии меъёрҳои он маҳз давлат бо мақсади ба роҳ мондани сиёсати дурусти дохиливу хориҷӣ ва танзими муносибатҳои бавучудоянда, бахусус муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқии дорои унсури хориҷӣ талош менамояд. Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаи мусоид ва асоси воқеӣ баҳри инкишофи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ҳамчун яке аз соҳаҳои муҳими ҳуқуқ дар низоми ҳуқуқии кишвар ва рушди меъёрҳои коллизсионӣ гардид, ки асоси бунёдии онро ҳамчун соҳаи мустақили ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳанд.

3. Асоснок карда шудааст, ки таъсиррасонии ҳуқуқӣ ба муносибатҳои молумулкӣ бо унсури хориҷӣ тавассути меъёрҳои коллизсионӣ амалӣ карда мешавад, ки ҳамчун механизми мувофиқати низомҳои ҳуқуқии гуногун баромад менамоянд. Набояд таъиноти меъёрҳои коллизсиониро танҳо бо ташкили алоқа байни субъектҳои муносибатҳои байналмилалӣ хусусӣ донист. Функсияи ташкилӣ ва танзимии меъёрҳои коллизсионӣ бо ҳам

таъсири мутақобила дошта, якҷоя таъсири заруриро ба субъектони ҳуқуқ-шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқии кишварҳои гуногун мерасонанд. Агар ин таъиноти меъёрҳои коллизииро аз ҳам ҷудо намоем, ин маъноӣ онро дорад, ки аҳамияти танзимномаи онҳоро инкор ва ё рад менамоем. Охириҳо ҳам дар танзими муносибатҳои хусусияти молумулкӣ дошта якҷоя бо меъёрҳои моддӣ ва ҳам бевосита амал менамоянд.

4. Хулоса карда шудааст, ки дар ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ бояд масъалаи амали меъёрҳои коллизии аз категорияи татбиқи ҳуқуқи хориҷӣ фарқ карда шавад, зеро ин ду мафҳуми аз ҳам фарқкунанда мебошанд. Амали меъёри коллизии муайянкунандаи он аст, ки дар ин ё он муносибати байналмилалӣ хусусӣ ҳуқуқи кадом кишвар бояд татбиқ карда шавад. Амали меъёри коллизии дар асоси қонуни миллӣ ё шартномаҳои байналмилалӣ ба роҳ монда мешавад.

5. Диссертатнт дар натиҷаи таҳлили адабиёти соҳавӣ вобаста ба мавзӯ чунин мафҳуми меъёрҳои коллизииро пешниҳод намудааст: Таҳти мафҳуми меъёри коллизии меъёри ҳуқуқие фаҳмида мешавад, ки дар асоси он ҳуқуқи воҷиби татбиқ ба муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқии бо унсури хориҷӣ мураккабгардида муайян ва ё муқаррар карда мешавад. Унсури хориҷӣ дар муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ дар натиҷаи ҳамбастагии омилҳои шахсӣ, ҳудудӣ ва воқеӣ ташаккул меёбад, ки ин зарурати татбиқи меъёрҳои коллизииро ба миён меорад. Ба чунин омилҳо мақоми хориҷии иштирокӣ, ҷойгир будани объекти муносибати ҳуқуқӣ берун аз ҳудуди давлат, инчунин анҷом ёфтани амали дорои аҳамияти ҳуқуқӣ ё ба амал омадани ҳодиса дар хориҷи кишвар мансубанд. Дар ин ҳолат меъёрҳои коллизии вазифаи роҳнамои ҳуқуқиро иҷро намуда, имкон медиҳанд ҳуқуқи татбиқшаванда муайян карда шавад.

6. Муаллиф таклиф менамояд, ки то имрӯз унсурҳои ягонаи таснифоти меъёрҳои коллизии дар илм, қонунгузорӣ ва амалияи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод нашудааст. Аз ин нигоҳ, шартан бо назардошти таҳқиқоти гузаронидашуда чунин таснифотро пешниҳод менамоем: 1) Вобаста ба шакл меъёрҳои коллизии ба алтернативӣ ва факултативӣ тақсим мешаванд; 2) Вобаста ба хусусият меъёрҳои коллизии ба императивӣ ва диспозитивӣ тақсим мешаванд; 3) Аз нигоҳи сохтор, меъёрҳои коллизии ба яктарафа ва дутарафа тақсим мешавад; 4) Аз рӯйи ҳудуди амал, қоидаҳои коллизии ба ду навъ ҷудо мегарданд: меъёрҳое, ки муносибатҳои байни давлатҳоро танзим мекунанд (байналмилалӣ) ва меъёрҳое, ки ба танзими масъалаҳои байнихудудӣ дар дохили як давлат равона шудаанд; 5) Агар онҳоро аз дидгоҳи шакли ҳуқуқӣ ё манбаи ҳуқуқ баррасӣ намоем, меъёрҳои коллизии ба ду гурӯҳ дохил мешаванд:

қоидаҳои коллизии дорои характери миллӣ, ки аз қонунгузори давлат фаро меоянд ва меъёрҳои дорои табиати байналмилалӣ, ки дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ муқаррар шудаанд; 6) Аз нигоҳи аҳамият меъёрҳои коллизии ба генералӣ (асосӣ) ва субсидиарӣ (иловагӣ), умумӣ ва махсуси пайванди коллизии тақсим мешаванд; 7) Дар ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ меъёрҳои коллизии ҳамроҳикунанда ё вобастабуда, кумулятсия, чандир ва устувор низ амал менамоянд.

7. Бо мақсади таъмини инкишофи муътадили меъёрҳои коллизии ва амали онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда шудааст, ки дар Кодекси мадания Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси оилави Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кодекси муурофияви мадания Ҷумҳурии Тоҷикистон боби алоҳида бо номи “Амал ва татбиқи меъёрҳои коллизии” таҳия карда шуда, дар он тартиби мавриди амал қарор додан ва татбиқи меъёрҳои коллизии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шавад, то ин ки баҳри ба таври мақсаднок ва низомнок танзим кардани муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ мусоидат кунад ва дар амалу татбиқи ҳуқуқи хориҷӣ духӯрагӣ ба вучуд наояд.

8. Муаллиф ба ин нуктаи назар аст, барои таъмини самараноки амали меъёрҳои коллизии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти мақомоти ҳуқуқтатбиқкунанда – Суд, Мақомоти нотариалӣ, САҲИИ, Арбитражи байналмилалии тижоратии назди Палатаи савдо ва саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамоҳанг гардонида шавад.

9. Ҳамзамон унвонҷӯ тақлиф дорад, ки бо мақсади тақмили қонунгузорӣ ба сархати 3 қисми 2 моддаи 9 Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон меъёри зерин бо мазмуни зайл ворид карда шавад: – дар ҳолатҳои иҷозатдодашудаи меъёрҳои коллизии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба муносибатҳои меҳнатӣ бо иштироки шахсони воқеию ҳуқуқии хориҷӣ метавонад ҳуқуқи хориҷӣ татбиқ карда шавад.

10. Тибқи нуктаи назари диссертант қоидаи қисми 3 моддаи 1334 Кодекси мадания Ҷумҳурии Тоҷикистон аз эътибор соқит карда шуда, аз нав бо мазмуни зайл қабул карда шавад: Ҳангоми набудани созиши тарафҳо оид ба ҳуқуқи татбиқшаванда ба шартномаҳое, ки дар қисмҳои 1 ва 2 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд ва инчунин шартномаҳое, ки дар он пешбинӣ нашудаанд, ҳуқуқи кишваре, ки ба он шартнома нисбатан зичтар алоқаманд аст, татбиқ карда мешавад.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта аз натиҷаҳои омӯзиши пурраи масоили масоили амали меъёрҳои

коллизсионӣ дар муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ маншаъ мегирад. Рисолаи тақризшаванда, ки нахустин таҳқиқоти мукаммали комплексӣ роҷеъ ба масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аст, рушди қонунгузори миллӣ ва таҷрибаи байналмилалиро дар ин самт пурра ва ҳаматарафа мавриди таҳлилу баррасӣ қарор медиҳад. Омӯзиши сарчашмаҳои таърихӣ ва адабиёти дахлдор имкон дод, ки мафҳумҳои марбути соҳавӣ ва истилоҳоти ҳуқуқии иахассусӣ оид ба меъёрҳои коллизсионӣ дар муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ ба таври дақиқ ва фаҳмо таърифу пешниҳод гарданд, ки ин барои татбиқи самарабахши меъёрҳои ҳуқуқӣ амалан мубрам мебошад.

Асосноккунии хулосаю пешниҳодҳои таҳқиқоти мазкур ба таҳлили пурра ва ҳаматарафаи маводи эмпирикӣ, аз ҷумла, як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, созишномаҳои байнидавлатӣ ва қарорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, равона гардидаанд. Муҳаққиқ зимни паҷуҳиши санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ чиҳати муайян намудани такмил ва инкишофи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баҳши амали меъёрҳои танзимкунандаи муносибатҳои байналмилалии хусусӣ ва дар маҷмӯъ рушди ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ ба манфиати кишвар ва шахсони воқеию ҳуқуқии он ба таври васеъ истифода ва тақлифҳо намудааст.

Хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар ин диссертатсия пешниҳодшуда аз таҳлил ва омӯзиши васеи адабиёти ҳуқуқӣ, санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва таҷрибаи воқеии мақомоти ваколатдори соҳавӣ ба даст омадаанд ва барои таҳким ва рушди қонунгузори маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидати назаррас хоҳанд кард.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Сохтори рисолаи илмии Исмаилова Исмаилова Бобоҷа дар мавзӯи «Масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.3 Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ аз рӯйхати ихтисорот, муқаддима, се боб, нуҳ зербоб, хулоса ва номгӯйи адабиёт (маъхазҳо) иборат буда, ҳаҷми умумии диссертатсия 183 саҳифа фаро мегирад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, мақсаду вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот муайян шудааст. Илова бар ин, асосҳои назариявӣ методологӣ, меъёрию ҳуқуқӣ ва заминаҳои эмпирикии рисола нишон дода шудааст. Навгониҳои илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, асосҳои назариявӣ ва амалӣ тавсиф гардида, маълумот роҷеъ ба татбиқи натиҷаҳо, саҳми шахсии муаллиф, инчунин сохтор ва ҳаҷми рисола ифода ёфтааст.

Боби якум «**Мафҳум, таснифот ва хусусиятҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ**» ном гирифта, аз се зербоб иборат мебошад, ки он мафҳум ва таснифоти меъёрҳои коллизсионӣ дар ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ, хусусиятҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ дар ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ва инкишофи меъёрҳои коллизсионӣ дар қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба таври пурра дар бар гирифта, махсусиятҳои масоили заминавии мавзуи мазкур мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтаанд. Зикр карда шудааст, ки заминаи муҳими таҳлили амаиқи масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷиро маҳз масъалаҳои заминавӣ меъёрии ҳуқуқӣ ташкил медиҳад.

Боби дуюми таҳқиқот «**Проблемаҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои маданӣ бо унсури хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**» ном дошта, аз чор зербоб иборат мебошад.

Дар доираи зербобҳои мазкур масъалаҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои ашёӣ бо унсури хориҷӣ, амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои меросӣ бо унсури хориҷӣ, амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои шартномавӣ бо унсури хориҷӣ ва амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими уҳдадорӣҳои ғайришартномавӣ бо унсури хориҷӣ мавриди таҳлилу омӯзиш қарор гирифта шудааст.

Боби сеюми диссертатсия «**Проблемаҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои алоҳидаи ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ**» ном гирифтааст, ки аз ду параграф иборат мебошад.

Зербоби якуми боби мазкур ба масъалаҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои оилавӣ бо унсури хориҷӣ ва зербоби дуюм ба масъалаҳои амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои меҳнатӣ бо унсури хориҷӣ бахшида шудааст.

Ҳар як масъалае, ки аз ҷониби муаллиф дар доираи бобҳои таҳқиқот баррасӣ гардидаанд бо усулҳои махсус таҳлил гардида роҷеъ ба он ақидаҳои дахлдор бо асосноккунии лозима бароварда шудаанд.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳаммияти таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки муаллиф мақсаду вазифаҳои дар назди худ гузоштаро ба таври комплексӣ таҳқиқ кардааст. Таҳқиқоти гузаронидашуда ба рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ва дигар илмҳои ба мавзуи мазкур марбут мусоидат мекунад. Натиҷаҳои паҷуҳиш имкон медиҳад, ки мушкилоти мавҷудаи назариявии мафҳумҳои ба мавзуи мазкур рабтдошта, бартараф карда шавад.

Аҳаммияти илми таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки дар доираи он андешаҳои олимони ватанию хориҷӣ роҷеъ ба масъалаҳои назариявӣ,

таърихӣ ва ҳуқуқии меъёрҳои коллизсионӣ мавриди таҳлилу хулосабарорӣ қарор гирифтаанд.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки тақмили механизми татбиқи меъёрҳои коллизсионӣ ба рушди муносибатҳои иқтисодии байналмилалӣ мусоидат менамояд.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки тақмили танзими ҳуқуқии муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ ба ҳифзи самараноки ҳуқуқу манфиатҳои шахрвандон мусоидат менамояд.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Нуктаҳои асосии назариявӣ ва амалии ба ҳимоя пешниҳодшудаи муаллиф дар 9 мақолаи илмӣ, ки аз он 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд, дарҷ ёфтааст.

Шумораи маводи чопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ аст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсияи Исмаилова Исмаилова Бобоҷа ба талаботи банди 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи нағзҳои илмӣ диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмию амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо вучуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудихо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои оморӣ, имлоӣ, грамматикӣ ҷой доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Дар таҳқиқот таносуби амалии меъёрҳои коллизсионӣ аз татбиқи меъёрҳои ҳуқуқии байналмилалӣ хусусӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-

ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ бо таври пурра ва комил нишон дода нашудааст.

2. Дар таҳқиқоти анҷомдодаи муаллиф ҳолати рад кардани амали меъёрҳои коллизсионӣ вобаста ба истифодаи падидаи тавзеҳот оид ба тартиботи оммавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таваҷҷӯҳ қарор дода нашудааст.

3. Дар таҳқиқоти мазкур сарчашмаҳои ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ ҳаматарафа таҳлил ёфтааст, вале қайд кардан зарур аст, ки масоили мақом ва нақши меъёрҳои коллизсионӣ ва амали меъёрҳои коллизсионӣ дар низоми сарчашмаҳои ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ аз таҳлили пайдарҳамӣ канор мондааст.

Эродҳо ва камбудҳои зикршуда, дар маҷмӯъ, аҳаммияти назариявӣ амалии диссертатсияи макурро коста намекунанд ва ба муҳтавои кор таъсири манфии зиёд намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Исмазода Исматулло Бобохуча дар мавзӯи «Масоили амали меъёрҳои коллизсионӣ дар танзими муносибатҳои хусусӣ-ҳуқуқӣ бо унсури хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.3 Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ пешниҳод шудааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33,34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
дотсент, мудири кафедраи ҳуқуқи
иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи
давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Бобозода Ҷ.Қ.

Имзои Бобозода Ҷ.Қ.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДДМИТ

Мирҷамолов М.А.

« 14 » 04 2026 с.

Суроға: 734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯч. Нахимов, 64/14,
Тел: (+99237) 231-08-37, 231-02-01, <https://www.tgfeu.tj>, E-mail: info@tgfeu.tj